

УДК 343.982.4
DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-238-245

Анна ЯРОШ©
кандидат юридичних наук
(Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз СБУ,
м. Київ, Україна)

«МОВА ВОРОЖНЕЧІ» В УКРАЇНСЬКОМУ ТА АНГЛІЙСЬКОМУ ОНЛАЙН-ДИСКУРСАХ

Дослідження полягає в аналізі лінгвістичних засобів вираження «мови ворожнечі» на прикладах українського та англійського онлайн-дискурсу. Наукова новизна полягає в тому, що це дослідження є одним із перших, в якому комплексно проаналізовано лінгвістичні вияви «мови ворожнечі» як в українському, так і англійському онлайн-дискурсі. У статті розглянуто наявні дефініції поняття «мова ворожнечі» як в законодавстві, так і в працях лінгвістів. Визначено, що головною ознакою риторики ворожнечі є диференціювання людей на «своїх» та «чужих». Проаналізовано лінгвістичні засоби виявів «мови ворожнечі» на прикладах українського та англійського онлайн-дискурсу. Визначено спільні та відмінні риси у виявах «мови ворожнечі» в онлайн-дискурсі. Серед спільних рис можна виділити: прямі або завуальовані заклики до насильства та дискримінації; твердження про кримінальність та неповноцінність тієї чи іншої релігійної чи етнічної групи (використання нетолерантних слів, слів-ярликів); створення негативного образу етнічної, релігійної чи певної соціальної групи, згадування у принизливому, образливому контексті (використання нетолерантних слів, слів з негативною конотацією, негативно забарвлених емоційних епітетів); поділ на «Ми-групу» і «Вони-групу» (використання конструкцій протиставлення і порівняння, яскравих прикметників із позитивним і негативним значенням, де «ми» – завжди позитивні, а «вони» – навпаки, негативні). Серед відмінних рис, зважаючи на проаналізований матеріал, можна зазначити, що в англійському онлайн-дискурсі більше виявів «мови ворожнечі», що ґрунтуються на расовій нетерпимості. Перспективи подальших досліджень вбачаються в узагальненні особливостей здійснення лінгвістичного дослідження, зважаючи на специфіку «мови ворожнечі» як українського, так і англійського онлайн-дискурсу.

Ключові слова: мова ворожнечі, онлайн-дискурс, лінгвістичні засоби, нетерпимість, дискримінація, розпалювання ворожнечі.

Постановка проблеми. «Мова ворожнечі» (або «мова ненависті») набуває все більшого поширення в сучасному світі. Мас-медіа й соціальні мережі на сьогодні є основною платформою поширення хейту в суспільстві й англомовний онлайн-дискурс не виняток, оскільки англійська мова є мовою міжнародного спілкування. Зокрема, в онлайн-просторі спостерігається збільшення випадків виявів «мови ворожнечі», що ґрунтуються на расовій, релігійній, національній та іншій нетерпимості. Однак сам термін «мова ворожнечі» залишається досить суперечливим, оскільки немає єдиного визначення як в документах міжнародних інституцій, так і в працях лінгвістів. Беручи до уваги масштаб поширення цього явища як в Україні, так і у світі, також той вплив, який чинить «мова ворожнечі» на окремого індивіда та суспільство загалом, досі мало дослідженим питанням з погляду лінгвістичного дослідження залишається те, якими лінгвістичними засобами виражається «мова ворожнечі» як в українському, так і в англійському онлайн-дискурсі.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Словосполучення «мова ворожнечі» є аналогом англійського поняття «hate speech», яке бере свій початок ще з ХХ ст. Вперше словосполучення «hate speech» вжив у своїй книзі «Hate Speech: The History of an American Controversy» американський дослідник С. Волкер [1]. Досліджували вияви «мови ворожнечі», зокрема, такі науковці: А. Денисова, О. Коробкова, А. Браун, М. Аніс, Н. Четті, С. Алатур, А. Бойко, Г. Прищепа, К. Рускевич, І. Богданова, О. Лептуга, О. Расулова, А. Соломахін, В. Загороднюк, К. Сірінюк-Долгарьова.

© А. Ярош, 2023
Anita_2904@ukr.net
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0291-7061>

Мета: проаналізувати лінгвістичні засоби вираження «мови ворожнечі» на прикладах українського та англійського онлайн-дискурсу. Завдання: розглянути визначення поняття «мова ворожнечі» як в законодавстві, так і в працях лінгвістів; проаналізувати лінгвістичні засоби вираження «мови ворожнечі» як в українському, так і в англійському онлайн-дискурсі; визначити спільні та відмінні риси лінгвістичних виявів «мови ворожнечі» як в українському, так і в англійському онлайн-дискурсі.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні досі немає єдиного загального визначення поняття «мова ворожнечі», як і єдиного підходу до його перекладу: інколи англійський відповідник «hate speech» перекладають як «мова ворожнечі», «мова ненависті», «риторика ворожнечі», «риторика ненависті», «хейт спіч».

Щодо міжнародної практики визначення цього поняття, то, наприклад, у статті 4 Міжнародної Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації констатується: «Держави-учасниці засуджують будь-яку пропаганду й усі організації, які ґрунтуються на ідеях або теоріях переваги однієї раси чи групи осіб певного кольору шкіри або етнічного походження, або намагаються виправдати, або заохочують расову ненависть і дискримінацію в будь-якій формі і зобов'язуються вжити негайних і позитивних заходів, спрямованих на викоренення всякого підбурювання до такої дискримінації чи актів дискримінації» [11].

Загальнополітична рекомендація Європейської комісії проти расизму та нетерпимості (ЄКРН) № 15 визначає «мову ворожнечі» як обстоювання, заохочення або підбурювання у будь-якій формі до приниження, ворожнечі або паплюження щодо певної особи чи групи осіб, а також будь-які вияви утиску, образ, створення негативних стереотипів, стигматизації або погроз щодо такої особи чи групи осіб (і будь-яке виправдання всіх цих форм вираження) за ознакою раси, кольору шкіри, походження, національної або етнічної належності, віку, інвалідності, мови, релігії чи вірування, статі, гендеру, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації та інших характеристик або статусу особи [6].

У Міжнародному пакті про громадянські й політичні права говориться: «Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що є собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом» [12].

ОБСЄ визначає «мову ворожнечі» як «різноманітні види висловлювань, засновані на ворожнечі, що демонструють чи розпалюють ворожнечу щодо групи осіб (чи окремої особи) через її належність до групи» [7].

При цьому «мова ворожнечі» може бути спрямована як на окрему особу, так і на групу людей, які не відповідають певним критеріям, тому піддаються дискримінації. Не належить до «мови ворожнечі» контент, який має дуже негативну конотацію, якщо він стосується конкретної особи і не ототожнює її з конкретною соціальною групою.

Із мовознавчого погляду мова ворожнечі – це «лінгвістичні засоби вираження різко негативного ставлення до будь-яких явищ суспільного життя, а також до людей, що є носіями інших, протилежних автору, духовних цінностей» [5]; «мовне вираження інтолерантності або лінгвістично виражена нетолерантність» [9].

А. Браун визначив мову ненависті як «будь-яку текстову чи словесну практику, яка стосується питань дискримінації чи насильства щодо людей, зважаючи на їх расу, етнічну належність, національність, релігію, сексуальну орієнтацію та гендерну належність» [3, с. 428].

На думку М. Аніс, мова ненависті може виникати в різних мовних стилях і в певних діях, таких як образа, провокація та агресія [1, с. 47–50].

Н. Четті та С. Алатур поділяють мову ненависті на три категорії: гендерна, релігійна, расистська [4, с. 108–118].

А. Бойко зауважує, що мова ненависті у ЗМІ допомагає «диференціювати суспільство та ідентифікувати його представників за принципом «ми – вони», «свій – чужий», що призводить до дегуманізації» [13, с. 178].

За визначенням Г. Прищепи, «мова ненависті» є технологією, спрямованою на зміну ціннісних установок різних цільових аудиторій, на формування уявлень як про ворога, так і про співгромадян, які потрапляють під категорії «інший», «чужий» і «незрозумілий» [15, с. 107].

Здебільшого йдеться про публічні висловлювання, що стосуються засобів масової інформації та публічних людей, переважно політиків. Носії «мови ворожнечі» ділять

суспільство на «таких» та «інших», «своїх» та «чужих», створюючи інгрупу (свої) та аутгрупу (чужі), яку вбачають такою, що становить загрозу для інгрупи, наділяючи її рисами, що не є притаманними загальноприйнятим стереотипам суспільства.

Корпус «риторики ненависті» великий і розмитий: це необов'язково повинен бути прямий заклик до насильства чи розпалювання ворожнечі, зазначає К. Рускевич. Єдине визначення, яке завжди чітко простежується – це зв'язки-протиставлення «я та інший» або «ми та інші» [19].

Національне законодавство не містить поняття «мова ворожнечі». Водночас окремі норми та положення законодавчих актів спрямовані на попередження та недопущення порушення прав людини, дискримінації та розпалювання ворожнечі за будь-якими ознаками.

Відповідно до ст. 34 Конституції України «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань» [8].

Стаття 28 Закону України «Про інформацію» встановлює неприпустимість зловживання правом на інформацію: «Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини» [16].

Стаття 36 Закону України «Про медіа» накладає заборону на «висловлювання, що розпалюють ненависть, ворожнечу чи жорстокість до окремих осіб чи груп осіб за ознакою етнічного чи соціального походження, громадянства, національності, раси, релігії та вірувань, віку, статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, інвалідності» [17].

Конструкції «мови ворожнечі» можуть бути явними й прихованими. Відкрита агресія, аж до закликів до фізичного знищення «чужих», є порушенням не тільки норм журналістської етики, але й злочином. В Україні передбачена кримінальна відповідальність за використання та поширення «мови ворожнечі». Згідно зі ст. 161 Кримінального кодексу України «умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності або образа почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» [10]. Тому представники ЗМІ намагаються вдаватися до такого прийому нечасто й тільки в разі цитування, тобто переповідання чужої думки, проте бувають винятки.

Розглянемо деякі лінгвістичні вияви «мови ворожнечі» на прикладі українського онлайн-дискурсу.

1. Завуальовані заклики до насильства та дискримінації. «Невідомі вандали чорною фарбою замалювали очі скульптури, також на монументі з'явилися нацистські символи й написи «Хайль Гітлер» і «Смерть жидам». Наявна прихована дискримінація у вигляді загальних гасел для створення негативного образу етнічної, релігійної чи певної соціальної групи [2, с. 8–9].

2. Пряме підбурювання до дискримінації, зокрема у вигляді загальних гасел. «Нам не надо втوخивать проклятый Донбасс в пакете с Минской капитуляцией. Донбасс – это рак» [18].

3. Створення негативного образу етнічної, релігійної чи певної соціальної групи. «Поки що кількість біженців для області не критична. Щоправда, деякі люди, які допомагають біженцям, уже розповідають, що інколи бувають інциденти. Замість подяки вони чують матірні грубі слова й нарікання на недостатній ... сервіс». Наявні нетолерантні вислови, а також тенденційний добір фактів – наводяться лише негативні риси ромів, що створює їхній негативний образ [18].

4. Виправдання історичних випадків насильства. «Ректор Закарпатського угорського університету в м. Берегово Ілдико Орос на мітингу в Будапешті порівняла Україну з фашистами. На її думку, сьогоднішні події в Україні «нагадують події минулого-позаминулого століть з переслідуванням євреїв» (Деро Харків», 26.10.2018). «Мова ворожнечі» полягає у створенні образу українського народу, зокрема представників його влади, як розумово відсталих людей, що не мають моральних принципів і підтримують

нацистський або фашистський режими. У прикладі використана негативно забарвлена жаргонна лексика, оказіональні вислови з негативним відтінком [2, с. 9].

5. Публікації та висловлювання, які піддають сумніву загально визнані історичні факти насильства й дискримінації «Все предьявляемое к *российскому* Крыму претензии, которые переодически появляются в недружественных СМИ и касаются нарушения права этнических украинцев и крымских татар на обучение на родном языке, не просто лишены каких-либо оснований, а являются политической спекуляцией, призванной в который раз «отравить» мировое общественное сознание «*страшилкой*» о *массовых репрессиях гражданского населения и «жутких» нарушениях прав человека в Крыму*» [18].

6. Твердження про неповноцінність певної соціальної чи національної групи. Побитий незрячий біженець скаржиться на бездіяльність правоохоронців. Незрячий переселенець-інвалід з окупованого Донбасу Сергій Пономаренко запевняє, що його протиправно виселили з модульного містечка у Нікополі, при цьому жорстоко побили. Поліція ж відмовилась відкрити кримінальну справу («Історична правда», 24.10.2018). Використання нетолерантного слова «інвалід» замість «люди з особливими потребами», чи «люди з обмеженою мобільністю», чи «люди, які мають інвалідність», а також юридично й етично неграмотне використання слова «біженець» замість «вимушений переселенець» чи «внутрішньо переміщена особа» створюють відчуття навішеного ярлика, мовляв, таку людину інакше й не можна назвати. Таке принизливо формалізоване ставлення викликає в читачів, які не належать до вказаних груп, внутрішній шовінізм [2, с. 9].

7. Твердження про кримінальність тієї чи тієї етнічної або релігійної групи. «У Франківську *цигани-зłodії* зімітували приступ епілепсії й вкрали у жінки 36 тис. грн». Автор використовує нетолерантний вислів «цигани-зłodії», що криміналізує та створює їхній негативний образ, а також наявний тенденційний добір фактів – наводяться лише негативні риси ромів [21, с. 174].

8. Згадка певної групи або її представників у принизливому або образливому контексті. «Закинуте приміщення дитсадку, що на вул. Кривоноса, 7 А, облюбували *бомжі й наркомани*. Всюди – гори сміття та сумнівні компанії». Крім некоректного використання слова «бомж», бачимо нетолерантне вживання слова «наркомани» (правильно – «наркотично залежні» або «люди з наркотичною залежністю») [2, с. 10].

Оскільки англійська мова є мовою країн із надзвичайно різноманітним етнічним складом населення, тому відображає складні суспільні процеси взаємодії представників різних етносів і народів. У зв'язку з цим можна спостерігати дискримінацію одних іншими. Розглянемо деякі вияви «мови ворожнечі» на прикладі англійського онлайн-дискурсу.

1. Прямі заклики до дискримінації або насилля (жорсткий ступінь вияву «мови ворожнечі»). Прикладом висловлювань такого типу є расові висловлювання щодо етнічної інтеграції: «We the pupils of this school don't want negroes in our school!» (The New York Times Upfront, 22.04.2019) [14].

2. Звинувачення певної етногрупи в негативному впливі на суспільство через твердження про кримінальність та неповноцінність того чи іншого етносу (середній ступінь вияву «мови ворожнечі»). Такі заклики дуже часто лунають у медіапросторі в бік мігрантів і біженців. Зокрема, британська газета Daily Star опублікувала 13 листопада 2013 р. статтю під заголовком «Roma migrant invasion will start UK riots», в якій ромів-мігрантів закликали «змінити свою культуру», не вештатися по вулицях цілий день, перестати смітити та перестати жити в домівках, де проживає багато людей. Подібні описи-звинувачення етнічної групи в антисоціальній поведінці впливають на формування негативного ставлення читачів до ромів і до мігрантів загалом [14].

3. Створення негативного іміджу певної групи суспільства, протиставлення однієї групи іншій («Ми-група», «Вони-група»), згадування групи або її членів у принизливому або образливому контексті, твердженням про моральні недоліки соціальної групи та про те, що одна група створює незручності для існування іншої (слабкий ступінь вияву «мови ворожнечі»). Такі висловлювання часто актуалізуються переважно під час побутового спілкування, коли люди різного етнічного походження проживають на одній території (є сусідами) тощо. Наприклад, «Everywhere we live, our neighbors may commit gun violence. Everywhere we live, the police may commit gun violence on us or on our neighbors» (New York Times, 16.09.2020). У наведеному фрагменті слабкий ступінь лінгвістичної агресії виявляється шляхом згадування криміногенності індивідів («our neighbors may commit gun violence») [14].

4. Використання етнофолізмів (слів з негативними конотаціями на позначення представників певної етнічної групи або національності). Яскравим прикладом є сайт Daily Mail Online, зокрема в публікації від 2 червня 2019 року під заголовком «Racist AND a fraud: Charity director Pamela Taylor, who infamously made racist remark about former First Lady Michelle Obama is JAILED for embezzling \$18,000 of FEMA cash after lying about her 'flooded' apartment». Йдеться про ув'язнення жінки, звинуваченої в шахрайстві. Крім неправомірних дій героїні історії, в тексті згадуються її расистські вислови, спрямовані проти колишньої Першої леді США Мішель Обами, яку жінка назвала «Аре» (від англ. «мавпа»). «It will be refreshing to have a classy, beautiful, dignified First Lady in the White House. I'm tired of seeing a [sic] Are in heels» («Стильна, красива, гідна Перша леді в Білому домі буде ковтком свіжого повітря. Я втомилась бачити [цю] мавпу на підборах») [20, с. 221].

5. Часте використання в ролі стилістичних засобів негативно забарвлених емоційних епітетів, порівнянь, метафор. Подібний підхід прослідковується в публікації від 13 серпня 2016 року під назвою «Two Muslim men are accused of defrauding \$27MILLION in benefits for childcare centres that never existed – as police investigate whether money was used to fund ISIS» («Двох мусульманських чоловіків звинувачують у шахрайстві на 27 мільйонів доларів, що призначалися для допомоги центрам із догляду за дітьми, які ніколи не існували; поліція розслідує, чи було використано гроші для фінансування ІДІЛ»). У статті зосереджено увагу на мусульманському походженні шахраїв (використаний епітет «Muslim»), які обдурювали громадян, збираючи кошти нібито для допомоги дітям, хоча жодних фактів на підтвердження цих припущень видання не надає [20, с. 222].

Зважаючи на вищевикладене, можна окреслити такі спільні риси: прямі або завуальовані заклики до насильства та дискримінації; твердження про кримінальність та неповноцінність тієї чи іншої релігійної чи етнічної групи (використання нетолерантних слів, слів-ярликів); створення негативного образу етнічної, релігійної чи певної соціальної групи, згадування в принизливому, образливому контексті (використання нетолерантних слів, слів з негативною конотацією, негативно забарвлених емоційних епітетів); поділ на «Ми-групу» і «Вони-групу» (використання конструкцій протиставлення й порівняння, яскравих прикметників із позитивним і негативним значенням, де «ми» – завжди позитивні, а «вони» – навпаки, негативні). Серед відмінних рис, зважаючи на проаналізований матеріал, можна зазначити, що в англійському онлайн-дискурсі більше виявів «мови ворожнечі», що ґрунтуються на расовій нетерпимості.

Наукова новизна полягає в тому, що це дослідження є одним із перших, в якому комплексно проаналізовано лінгвістичні вияви «мови ворожнечі» як в українському, так і англійському онлайн-дискурсі.

Висновки. Отже, можна зробити висновки, що «мова ворожнечі» наявна як в українському, так і в англійському онлайн-дискурсі та спрямовується як проти власного населення, так і проти іноземців різного етнічного, расового, релігійного чи національного походження. Головною ознакою риторики ворожнечі є диференціювання людей на «своїх» та «чужих». Серед спільних рис можна виділити: прямі або завуальовані заклики до насильства та дискримінації; твердження про кримінальність та неповноцінність тієї чи іншої релігійної чи етнічної групи (використання нетолерантних слів, слів-ярликів); створення негативного образу етнічної, релігійної чи певної соціальної групи, згадування в принизливому, образливому контексті (використання нетолерантних слів, слів з негативною конотацією, негативно забарвлених емоційних епітетів); поділ на «Ми-групу» і «Вони-групу» (використання конструкцій протиставлення й порівняння, яскравих прикметників із позитивним і негативним значенням, де «ми» – завжди позитивні, а «вони» – навпаки, негативні). Серед відмінних рис, зважаючи на проаналізований матеріал, можна зазначити, що в англійському онлайн-дискурсі більше виявів «мови ворожнечі», що ґрунтуються на расовій нетерпимості. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в узагальненні особливостей здійснення лінгвістичного дослідження, зважаючи на специфіку «мови ворожнечі» як українського, так і англійського онлайн-дискурсу.

Список використаних джерел

1. Anis M. Y., Maret U. S. Hate speech in Arabic Language : International Conference on Media Studies, September, 2017. S. 47–50.

2. Богданова І., Лепуга О. «Мова ворожнечі» в текстах українськомовного медіапростору. *Український світ у наукових парадигмах : зб. наукових пр. Харків. нац. педагогічного ун-ту*

імені Г. С. Сковороди. Харків : ХІФТ, 2020. Вип. 7. С. 6–11.

3. Brown A. What is hate speech? Part 1: The Myth of Hate: *Law Philos.*, 2017. Vol. 36. No. 4. S. 419–468.

4. Chetty N., Alathur S. Hate speech review in the context of online social networks: *Aggress. Violent Behav.*, 2018. Vol. 40. S. 108–118.

5. Денисова А. В. Язык вражды: некоторые особенности судебных лингвистических экспертиз. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yazyk-vrazhdy-nekotorye-osobennosti-sudebnyh-lingvisticheskikh-ekspertiz> (дата звернення: 06.08.2023).

6. Загальнополітична рекомендація Європейської комісії проти расизму та нетерпимості (ЄКРН) № 15: протидія мові ворожнечі від 08.12.2015. URL: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-hatespeech-ukrainian-tran/1680a11674> (дата звернення: 06.08.2023).

7. Злочини на ґрунті ненависті: попередження та реагування. *Інформаційно-довідковий посібник для громадських організацій у регіоні ОБСЄ*. URL: <https://www.osce.org/uk/node/180336> (дата звернення: 06.08.2023).

8. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.08.2023).

9. Коробкова О. С. Маркеры языка вражды в номинациях этнической принадлежности: социолингвистический аспект. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/markery-yazyka-vrazhdy-v-nominatsiyah-etnicheskoj-prinadlezhnosti-sotsiolingvisticheskiy-aspekt> (дата звернення: 06.08.2023).

10. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 06.08.2023).

11. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 04.01.1969. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_105 (дата звернення: 06.08.2023).

12. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 06.08.2023).

13. Мова ворожнечі, мова ненависті, hate speech. *Енциклопедія прав людини: соціальнопедагогічний аспект* : колективна монографія / за заг. ред. проф. Н. А. Сейко; відп. ред. Н. П. Павлик. Житомир : Волинь, 2014. С. 178–179.

14. Мова ворожнечі у ЗМІ: якою вона буває та до чого призводить (інфографіка). *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/advice/mova-vorozhnechi-u-zmi-yakoyu-vona-buvae-ta-do-chogo-prizvodit-infografika-i2374> (дата звернення: 06.08.2023).

15. Прищепя Г. «Мова ненависті» як лінгвістичний маркер «гібридної війни». *Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics*. 2017. Вип. 22 (2). С. 98–112.

16. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 06.08.2023).

17. Про медіа : Закон України від 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#n2350> (дата звернення: 06.08.2023).

18. Расулова О. Як журналістам не вдаватися до мови ворожнечі. URL: <https://medialab.online/news/vorozhnecha/> (дата звернення: 06.08.2023)

19. Рускевич К. Риторика ненависті. URL: <https://liva.com.ua/ritorika-nenavisti.html> (дата звернення: 06.08.2023).

20. Сірінюк-Долгарьова К. Г. Мова ненависті в сучасних англійських онлайн-медіа. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія : Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71). № 4. Ч. 3. С. 219–224.

21. Соломахін А. Ф., Загороднюк В. С. Мова ворожнечі в українських засобах масової інформації: етнотема та специфіка її висвітлення. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія : Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71). № 6. Ч. 3. С. 172–176.

22. Walker S. Hate Speech: The History of an American Controversy. Lincoln: University of Nebraska Press, 1994. 217 s.

Надійшла до редакції 20.11.2023

References

1. Anis, M. Y., Maret, U. S. (2017) Hate speech in Arabic Language : International Conference on Media Studies, September, pp. 47–50.

2. Bohdanova, I., Leptuha, O. (2020) «Mova vorozhnechi» v tekstakh ukrainskomovnoho mediaprostoru ["Hate speech" in the texts of the Ukrainian-language media space]. *Ukrainskyi svit u naukovykh paradytmakh : zb. naukovykh pr. Kharkiv. nats. pedahohichnoho un-tu imeni H. S. Skovorody*. Kharkiv : KhIFT, issue 7, pp. 6–11. [in Ukr.].

3. Brown, A. (2017) What is hate speech? Part 1: The Myth of Hate: *Law Philos.*, Vol. 36. No. 4, pp. 419–468.

4. Chetty, N., Alathur, S. (2018) Hate speech review in the context of online social networks: *Aggress. Violent Behav.*, vol. 40, pp. 108–118.

5. Denisova, A. V. Yazyk vrazhdy: nekotorye osobennosti sudyebnykh lingvisticheskikh ekspertiz [Hate speech: some features of judicial linguistic examinations]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yazyk-vrazhdy-nekotorye-osobennosti-sudebnyh-lingvisticheskikh-ekspertiz> (access date: 06.08.2023). [in russ.].

6. Zahalnopolitychna rekomendatsiia Yevropeiskoi komisii proty rasyzmu ta neterpymosti (YeKRN) № 15: protydiia movi vorozhnechi vid 08.12.2015. [General Policy Recommendation of the European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) No. 15: Combating Hate Speech dated December 8, 2015] URL: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-hatespeech-ukrainian-tran/1680a11674> (access date: 06.08.2023). [in Ukr.].
7. Zlochyny na grunti nenavysti: poperedzhennia ta reahuvannia. [Hate crimes: prevention and response]. *Informatsiino-dovidkovyi posibnyk dlia hromadskykh orhanizatsii u rehioni OBSYe*. URL: <https://www.osce.org/uk/node/180336> (access date: 06.08.2023). [in Ukr.].
8. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] vid 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (access date: 06.08.2023). [in Ukr.].
9. Korobkova, O. S. Markery yazyka vrazhdy v nominatsyakh etnicheskoi prinadlezhnosti: sotsyolingvisticheskiy aspekt [Markers of the language of hostility in nominations of ethnic affiliation: sociolinguistic aspect]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/markery-yazyka-vrazhdy-v-nominatsiyah-etnicheskoy-prinadlezhnosti-sotsyolingvisticheskiy-aspekt> (access date: 06.08.2023). [in russ.].
10. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] vid 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (access date: 06.08.2023). [in Ukr.].
11. Mizhnarodna konventsiiia pro likvidatsiiu vsikh form rasovoi dyskryminatsii vid 04.01.1969 [International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination of January 4, 1969]. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_105 (access date: 06.08.2023). [in Ukr.].
12. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava vid 16.12.1966 [International Covenant on Civil and Political Rights of December 16, 1966]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (access date: 06.08.2023). [in Ukr.].
13. Mova vorozhnechi, mova nenavysti, hate speech [Language of hostility, hate speech]. *Entsyklopediia prav liudyny: sotsialnopedagogichnyi aspekt : kolektyvna monohrafiia / za zah. red. prof. N. A. Seiko; vidp. red. N. P. Pavlyk. Zhytomyr : Volyn, 2014, pp. 178–179*. [in Ukr.].
14. Mova vorozhnechi u ZMI: yakoiu vona buvae ta do choho pryvodyt (infografika) [Hate speech in the mass media: what it is like and what it leads to (infographic)]. *Instytut masovoi informatsii*. URL: <https://imi.org.ua/advices/mova-vorozhnechi-u-zmi-yakoyu-vona-buvae-ta-do-chogo-pryvodyt-infografika-i2374> (access date: 06.08.2023). [in Ukr.].
15. Pryshchepa, H. (2017) «Mova nenavysti» yak linhvistychnyi marker «hibrydnoi viiny» ["Hate speech" as a linguistic marker of "hybrid war"]. *Psykholinhvistyka. Psykholinhvistyka. Psycholinguistics*. Issue 22 (2), pp. 98–112. [in Ukr.].
16. Pro informatsiiu [On information] : Zakon Ukrainy vid 02.10.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (access date: 06.08.2023). [in Ukr.].
17. Pro media [On media] : Zakon Ukrainy vid 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#n2350> (access date: 06.08.2023). [in Ukr.].
18. Rasulova, O. Yak zhurnalistam ne vdavatsia do movy vorozhnechi [How journalists should avoid using hate speech]. URL: <https://medialab.online/news/vorozhnecha/> (access date: 06.08.2023). [in Ukr.].
19. Ruskevich, K. Ritorika nenavysti [Rhetoric of hatred]. URL: <http://liva.com.ua/ritorika-nenavysti.html> (access date: 06.08.2023). [in russ.].
20. Sirinok-Dolharova, K. H. (2021) Mova nenavysti v suchasnykh anhlomovnykh onlain-media. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia : Filolohiia. Zhurnalistyka*. Vol. 32 (71). № 4. Part. 3, pp. 219–224. [in Ukr.].
21. Solomakhin, A. F., Zahorodniuk, V. S. (2021) Mova vorozhnechi v ukrainskykh zasobakh masovoi informatsii: etnotema ta spetsyfika yii vysvitlennia [Language of hostility in the Ukrainian mass media: ethnoteme and specifics of its coverage]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia : Filolohiia. Zhurnalistyka*. Vol. 32 (71). № 6. Part. 3, pp. 172–176. [in Ukr.].
22. Walker, S. (1994) Hate Speech: The History of an American Controversy. Lincoln: University of Nebraska Press, 217 p.

ABSTRACT

Anna Yarosh. «Hate speech» in Ukrainian and English online discourse. The purpose of the study is to analyze the linguistic means of expressing of “hate speech” using the examples of Ukrainian and English online discourse. The scientific novelty lies in the fact that this study is one of the first in which the linguistic means of expressing of “hate speech” in both Ukrainian and English online discourse are comprehensively analyzed. The article reviews the existing definitions of “hate speech” both in legislation and in the works of linguists. It is determined that the main feature of the rhetoric of enmity is the differentiation of people into “own” and “strangers”. The linguistic means of expressing of “hate speech” are analyzed using the examples of Ukrainian and English online discourse. The common and distinctive features in the linguistic means of expressing of “hate speech” in online discourse are highlighted.

The common features include: direct and hidden appeals to violence and discrimination; statements about the criminality and inferiority of one or another religious or ethnic group (using of intolerant words, shortcut words); creating of a negative image of an ethnic, religious or certain social group, mentioning it in a humiliating, abusive context (using of intolerant words, words with negative

connotations, negatively colored emotional epithets); division into “We-group” and “They-group” (using of constructions of opposition and comparison, vivid adjectives with positive and negative meaning, where “we” are always positive and “they” are, on the contrary, negative). Among the distinguishing features, based on the analyzed material, it can be noted that in English online discourse there are more expressions of “hate speech” based on racial intolerance. The prospects of further research can be seen in the generalization of the peculiarities of linguistic research, taking into account the specificity of “hate speech” of both Ukrainian and English online discourse.

Keywords: *hate speech, online discourse, the linguistic means, intolerance, discrimination, inciting enmity.*

УДК 378 : 16

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-245-251

**Олена
ГАЛУШКО** ©
викладач
(Придніпровська
державна академія
будівництва
та архітектури,
м. Дніпро, Україна)

**Камерон
БАТМАНГЛІЧ** ©
доктор філософії
(економіка)
(Варненський
університет
менеджменту,
м. Варна, Болгарія)

МОДЕЛЬ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Змішане навчання, поєднання традиційного очного навчання та онлайн-навчання, стає все більш популярним у сучасних освітніх умовах. Такий підхід забезпечує більш гнучкий та персоналізований досвід навчання, обслуговуючи різні стилі та темпи навчання. У нинішніх умовах, під впливом пандемії COVID-19 та війни, змішане навчання набуло ще більшої значущості, оскільки воно забезпечує спосіб продовження освіти, забезпечуючи при цьому безпеку та гнучкість.

Е статті розглядаються моделі змішаного навчання, які довели свою ефективність у забезпеченні безперервності освіти, адаптуючись до різноманітних викликів, таких як соціальне дистанціювання, дистанційне навчання та індивідуальні потреби студентів. Змішане навчання також сприяє розвитку цифрової грамотності та навичок саморегулювання навчання, які є важливими в сучасному технологічному світі.

Ключові слова: *змішане навчання, технологічний прогрес, очне навчання, онлайн навчання, освітня траєкторія, трансформація вищої освіти.*

Постановка проблеми. Стрімкий технологічний прогрес останніх десятиріч створив нові можливості, але й нові виклики для системи освіти. Перехід до Індустрії 5.0 змінює вимоги не тільки до випускників вищих учбових закладів, а й до компетенцій викладачів і організації освітнього процесу. Розповсюдження мультимедійних технологій та швидкісного Інтернету відкрили нові шляхи для навчання, що дозволяє студентам отримувати більш персоналізований, інтерактивний та захоплюючий освітній досвід. А розвиток Індустрії 5.0, що характеризується інтеграцією кіберфізичних систем, штучного інтелекту та Інтернету речей, вимагає висококваліфікованих фахівців не тільки з високою технологічною грамотністю та здатністю вирішувати проблеми, але й з високою мотивацією до особистісного розвитку та подальшого навчання. Як наслідок, вищі навчальні заклади змушені адаптувати свої навчальні програми відповідно до цих нових вимог, наголошуючи на цифровій грамотності, критичному мисленні та здатності до

© О. Галушко, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4578-5820>

olena_galushko@ukr.net

© К. Батмангліч, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2050-4946>

cameron.batmanglich@gmail.com